

LEDA-Nyt nr. 34 – Nov. 2002

ISSN 0908-355

Redigeret af Carsten Hansen og Peter Widell

Indhold

Indkaldelse til medlemsmøde i LEDA	s. 2
Meddelelser fra bestyrelse og kasserer	s. 2
Korpus 2000	s. 3
Ortografi og empiri: konsonantfordobling eller ej	s. 4
Anmeldelse af Gyldendals Dansk-Fransk Ordbog 7. udgave	s. 9
Annoncer	s. 13
Referat af LEDA's generalforsamling 24.4. 2002	s. 14

Medlemsmøde onsdag den 27. nov. kl. 15.00

Jørg Asmussen, projektleder ved Korpus 2000, holder oplæg med efterfølgende diskussion:

Korpus 2000 - et opslagsværk for leksikografer og alle os andre?

Sted: Institut for Datalogistik, Bernhard Bangs Allé 17 B, 2000 F

Kaffe/te og kage (gratis): Ved tilmelding til næstformanden på Carsten@lexitext.dk

Gæster er meget velkomne!

Meddelelser fra bestyrelsen

Fra og med dette nummer har *Leda Nyhedsbrev*, som man kan se, fået nyt navn, så det fremover vil hedde *LEDA-Nyt*. Vi har valgt navnet, dels fordi det er kortere, dels fordi det gennem lang tid i dagligtale blandt LEDA-medlemmer er blevet omtalt som *LEDA-Nyt*. Vi fra bestyrelsens side håber, at alle læsere af *LEDA-Nyt* vil være tilfredse med navneskiftet.

Meddelelser fra kassereren

NB! NB! NB! NB!

Kontingentbetaling for 2003. Vedlagt dette nummer af *LEDA-Nyt* medsendes girokort til indbetaling af foreningskontingent for 2003.

LEDA-Nyt udgives af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) og udkommer to gange om året. LEDA-Nyt udsendes fast til LEDA's medlemmer. Bidrag til næste nyhedsbrev sendes til formanden inden 1. marts. Dette nummer er redigeret af Carsten Hansen og Peter Widell. LEDA er en forening der fungerer som forum for praktisk og videnskabeligt ordbogsarbejde og ledes af en bestyrelse som består af:

Peter Widell (formand), Høegh-Guldbergsgade 51, 2., 8000 Århus C, norwidell@hum.au.dk
Carsten Hansen (næstformand), carsten@lexitext.dk
Henrik Lorentzen, hl@dsl.dk
Sanni Nimb, sanni@cst.dk
Gregor Okoniewski (kasserer), okoniewski@mail.tele.dk
Marie Bilde Rasmussen, marie_bilde@gyldendal.dk
Jørgen Schack, schack@dsn.dk

Kontingent for medlemskab af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) kr. 125,- (kan indbetales på girokonto 139-1968)
Kontingent for medlemskab af Nordisk Forening for Leksikografi (NFL) kr. 180,-/NKR 200,-
Henvendelse vedrørende indmeldelse og adresseændring sker til foreningens kasserer. Øvrige henvendelser rettes til formanden

Medlemsmøde onsdag den 27. nov. kl. 15.00

Jørg Asmussen, projektleder ved Korpus 2000, holder oplæg med efterfølgende diskussion:

Korpus 2000 - et opslagsværk for leksikografer og alle os andre?

Korpus 2000 er et nyt elektronisk tekstkorpus over dansk skriftsprog omkring år 2000. Det blev udarbejdet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab over en periode på toethalvt år, først og fremmest med henblik på at give alle alment sproginteresserede et nyt værk at "slå op" i - et værktøj, der skal kunne bruges som supplement til ordbøger over moderne dansk.

I oplægget vil jeg kort komme ind på baggrunden for og opbygningen af Korpus 2000 og prøve på at placere det i en korpus typologisk ramme og positionere det i forhold til andre korpora over dansk. Dernæst vil jeg med udgangspunkt i nogle af de leksikalske undersøgelsestyper, som er anført i Kennedy 1998 (kap. 3.1), demonstrere undersøgelsesmulighederne i Korpus 2000 og vurdere deres nytte især i en leksikografisk kontekst. I denne forbindelse vil jeg især komme ind på fænomenet kollokationer og gøre rede for den måde, disse fremfindes og præsenteres på i Korpus 2000, samt pege på mulige leksikografiske fortolkninger af dem.

Disse fortolkninger skal forsøges systematiseret til en mulig fremgangsmåde til hurtigt at frembringe korpusbaserede udkast til ordbeskrivelser, der muligvis ville kunne bruges som grundlag for udarbejdelsen eller opdateringen af ordbogsartikler. Jeg vil i denne sammenhæng med udgangspunkt i Kilgarriff 2002 vurdere mulighederne for en eventuel automatisering af denne proces at frembringe sådanne udkast til ordbeskrivelser.

Endelig vil jeg vende tilbage til spørgsmålet om, hvorvidt Korpus 2000 virkelig kan bruges som et opslagsværk i mere traditionel forstand, som et supplement til ordbøger, og her opridse muligheder for fremtidens korpus og ordbog som to sider af samme sag.

Jørg Asmussen, projektleder for Korpus 2000, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Referencer:

Graeme Kennedy: *An Introduction to Corpus Linguistics*. Longman 1998.

Adam Kilgarriff, David Tugwell: *Sketching Words*. I Marie-Hélène Corréard (ed.): *Lexicography and Natural Language Processing. A Festschrift in Honour of B.T.S. Atkins*. Euralex 2002.

Korpus 2000's hjemmeside: www.dsl.dk/korpus2000.

Ortografi og empiri: konsonantfordobling eller ej?

af Ken Farø

”De allerfleste fulgte Traditionen, enkelte fulgte deres Hoved”
(Salmonsens Leksikon)

Indledning

For nogle hundrede år siden kunne man i den skriftlige praksis støde på op til 264 (!) forskellige måder at realisere ordet *skrive* på. Tallet skyldes simpel kombinatorik og virker kun påfaldende, hvis man ignorerer, at alene den sidste konsonant grafisk kunne gengives som <w, u, v, f, fw, fu, fv, ff, ffw, ffu> eller <ffv> (JESPERSEN 1926: 49). Eksemplet demonstrerer i al sin radikalitet, hvad der venter det retskrivningsløse samfund. Vi har brug for normering, dvs. vi har brug for en retskrivningsordbog (måske endda flere?¹) og for et sprognævn.

Dermed ikke være sagt, at al normering udgår fra denne og lignende institutioner. Historien viser, at fx økonomi, enkeltpersoner og meget andet kan spille en vigtig rolle for udviklingen af normer for skriftsproget (jf. KÖNIG 1996: 97, 99 og BARDDAL et al. 1997: 81ff.). Men som situationen er i dag, er det Dansk Sprognævn og dets retskrivningsordbog, som fastlægger den *officielle* danske ortografi, så en retskrivningsdebat, som DAVIDSEN-NIELSEN (2002: sp. 12) efterlyser, må i hvert fald tage udgangspunkt i, hvad der udgår fra denne institution – gerne løbende sammenholdt med, hvordan sprogbrugerne rent *faktisk* skriver (jf. fx FAHL et al. 2002 og BERGENHOLTZ/VRANG 2002).

I den forbindelse kan man spørge, hvilken rolle empiri overhovedet skal spille for en retskrivningsordbog? Er man af den holdning, at en normeringsinstans som vort eget Sprognævn har som fornemste opgave at forsøge at *påvirke* sprogbrugen, bør usus da have afgørende indflydelse på dette forsøg?

I virkeligheden er der kun to tænkelige svar på det spørgsmål, nemlig dels det ekstreme: Nej, normeringsinstansen skal anlægge en linje *uafhængigt* af usus, dels det afbalancerede: Ja, der skal *i nogen grad* tages hensyn til, hvordan sprogbrugerne reelt skriver. Den sidste, teoretisk tænkelige mulighed, nemlig: Normeringen skal *udelukkende* rette sig efter usus, er naturligvis absurd, eftersom normering i en eller anden grad altid må afvige fra sprogbrugen, hvis begrebet overhovedet skal give mening.

Empiri- eller ususprincippet kan ses som bare et enkelt af flere mulige kriterier, som kan danne udgangspunkt for beslutninger vedrørende retskrivning. Andre er fx et *fonetisk* eller et *fonologisk* princip, et *etymologisk*, et *historisk*, et *homonymi*-, et *økonomisk*, et *æstetisk*, et *pragmatisk*, et *grammatisk*², et *skandinavistisk* og et *pædagogisk* princip.

Det, som interesserer mig i denne sammenhæng, er *empiri*-princippet, set over for de øvrige mulige normeringsprincipper en bloc.

En kronik

I Politikens kronik den 10. september 2002 fremlægger Sprognævnets næstformand, professor Niels Davidsen-Nielsen nogle generelle overvejelser om dansk ortografi (DAVIDSEN-NIELSEN 2002). Indlægget udgør en mulighed for at kigge Sprognævnet lidt

¹ Jf. FAHL et al. 2002: ”Tre retskrivningsordbøger – hvad skal vi med dem?”.

² Dette og de forrige principper: BUSSMANN (1991: 628 f.).

i kortene, fordi forskellige kriterier for håndtering af ortografipolitikken blotlægges (især i sp. 7-12). Jeg skal her alene kommentere punktet konsonantfordobling efter kort vokal i bøjningsformer af visse ord, som Davidsen-Nielsen kommer ind på i spalte 7.

Denne gemination har ført en omskiftelig og sammensat tilværelse i Retskrivningsordbogen: For lemmaet *globus*' vedkommende, fx, var formen med enkeltkonsonant ikke med i 1955-udgaven. Den blev så indført i 1986, og er nu atter ude i kulden – i det mindste officielt (se ndf.). Det samme gælder fx *rebus*, mens en bøjningsform som *ledet* (sb.) gennem hele perioden har været officielt accepteret variant, altså indtil 2001, hvor den blev afskaffet af nævnet.

Davidsen-Nielsen fremhæver som argument for at afskaffe konsonantgemination foran fleksiv ("i *virus, rebus* osv.") bl.a., at "formerne med to s'er (...) er mere udbredte end formerne med ét s" (sp. 7). Lad os prøve at se på denne påstand³.

Empirien

Hvordan kan man afgøre, hvad der er mest udbredt i sprogbrugen? Man kan naturligvis henvise til sin intuition, men forskningen har utallige gange påvist, at sproglig intuition (introspektion) i sig selv ikke er nogen særlig sikker metode til at afgøre spørgsmål om sprogbrug: "Human beings have only the vaguest notion of the frequency of a construct or a word" (jf. MCENERY/WILSON 1997:9-13). Derimod er intuition jo et fortrinligt *udgangspunkt* for videnskabelige undersøgelser.

I dag er vi i den heldige situation, at vi har adgang til en mængde tekstkorpora, der mere eksakt kan være med til at afgøre spørgsmål om udbredelse – omend korpora på ingen måde er nogen uproblematisk kilde (jf. MCENERY/WILSON 1997: 4-9). Lad os derfor prøve at se på spørgsmålet om konsonantfordobling i den type ord, Davidsen-Nielsen trækker frem. Som metode anvendes to forskellige kilder, nemlig *Den Danske Ordbogs* (DDO) tekstkorpus, et tekstkorpus i snæver forstand, og internetsøgemaskinen *Google*, som også giver adgang til et tekstkorpus, i det mindste i bred forstand.

Jeg har udvalgt 24 tilfældige ord, som i RO3 har fået fjernet formen med kun én konsonant foran bøjningsendelsen. De er herefter blevet undersøgt på hhv. internettet og i DDO's korpus med henblik på at finde ud af, hvilke præferencer sprogbrugen har med hensyn til konsonantgemination. Enkelte steder er medtaget pluralisformer, ellers er det udelukkende bestemtidsfleksion, som er undersøgt.

Der er alene udvalgt ord, hvor bøjningsformer rent faktisk forekommer i DDO's korpus. I nogle tilfælde er selv et tekstkorpus på 40 mio. ord for lille til at dokumentere et ords bøjningsparadigme empirisk, selv ved ord, som ikke kan betegnes som specielt lavfrekvente. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at ordet ikke *bruges* i flekteret form (jf. FARØ 2003).

Resultaterne fordeler sig på følgende måde:

	Google				DDO's korpus			
fleksionsform:	+ gemination		÷ gemination		+ gemination		÷ gemination	
bud	-det	1.190	-et	2.070	-det	36	-et	69
festivitas	-sen	9	-en	90	-sen	1	-en	7

³ Kort for afleveringen af denne artikel udkom BERGENHOLTZ/VRANGS (2002) artikel om de nye retskrivningsordbøger, som også indeholder et afsnit om problemet konsonantgemination (s. 210ff.). Jeg har herefter foretaget enkelte ændringer, men overlapninger kunne ikke helt undgås.

forbud	-det	5.210	-et	9.030	-det	54	-et	148
globus	-sen	133	-en	52	-sen	8	-en	3
	-ser	25	-er	25	-ser	1	-er	0
harem	-met	37	-et	74	-met	0	-et	6
husblas	-sen	249	-en	585	-sen	5	-en	54
håndled	-det	1.340	-et	609	-det	59	-et	14
kaos	-set	26	-et	213	-set	1	-et	3
korpus	-set	62	-et	41	-set	0	-et	2
minus	-ser	1.210	-er	129	-ser	35	-er	2
ostemad	-den	8	-en	61	-den	0	-en	4
postbud	-det	95	-et	1.460	-det	2	-et	56
petroleum	-men	2	-en	14	-men	1	-en	7
publikum	-met	754	-et	83	-met	12	-et	2
pyjamas	-sen	17	-en	24	-sen	1	-en	5
quiz	-zen	1.500	-en	854	-zen	10	-en	34
rebus	-sen	22	-en	18	-sen	0	-en	0
	-ser	46	-er	13	-ser	4	-er	0
skulderled	-det	327	-et	26	-det	4	-et	3
spiritus	-sen	170	-en	64	-sen	26	-en	2
spyd	-det	204	-et	330	-det	14	-et	14
udbud	-det	14.400	-et	9.850	-det	105	-et	57
udgangsforbud	-det	30	-et	64	-det	25	-et	7
ultimatum	-met	21	-et	18	-met	2	-et	2
virus	-sen/- set	1.074	-en/-et	2.179	-sen/ -set	5	-en/- et	6

Resultatet er i første omgang noget heterogent. Det er også, hvad BERGENHOLTZ/VRANG (2002: 210) når frem til i deres undersøgelse.

Tallene viser dog ved nærmere analyse, at der findes 3 kategorier af eksempler, nemlig 1) eksempler, der understøtter RO3's linje, 2) eksempler, der ikke kan bruges som argument for hverken den ene eller den anden beslutning, og 3) eksempler, der klart går imod det nye princip.

Nedenfor er eksemplerne ordnet kategorivist:

1) Eksempler med præference for RO3's linje:

håndled, minus, publikum, spiritus, udbud

2) Eksempler uden klar præference:

globus, korpus, quiz, rebus, skulderled, spyd, udgangsforbud, ultimatum

3) Eksempler som afviger klart fra RO3's linje:

bud, festivitas, forbud, harem, husblas, kaos, ostemad, postbud, petroleum, pyjamas, virus

Ganske vist har sprogbrugen i en del af eksemplerne klart præference for konsonantfor-dobling (kategori 1). På den anden side er der endnu flere eksempler på, at sprogbrugere tydeligt foretrækker enkeltkonsonant – uanset hvad udtalen måtte være – , eller på, at de to første muligheder balancerer hinanden (hhv. kategori 3 og 2). Nogle gange er de ikke-geminerede former endda 10-25 gange hyppigere end formerne med dobbeltkonsonant (fx *festivitas*, *kaos* og *postbud*).

BERGENHOLTZ/VRANG (2002: 200) nævner muligheden af, at Google kunne være en kilde, som er præget af ekstraordinært dårlige sprogbrugere, men følger ikke helt diskussionen til dørs. Og det er faktisk et interessant spørgsmål.

Hvordan ser det fx ud med DDO's korpus i forhold til Google? Holder den udbredte tese om, at Google-sprogbrugen er markant anderledes – ”dårligere”, vil nogen måske endda mene – end det, man finder i et ”rigtigt” korpus som DDO's?

Sammenligner vi Google-eksemplerne med dem, vi finder i DDO's korpus, så viser det sig, at ”det rigtige korpus” kun i meget få tilfælde ændrer på det billede, vi allerede kan konstatere ved at undersøge Google-forekomsterne. Det sker i eksemplet *quiz* og *udgangsforbud*, som i DDO's korpus afviger til hver sin side i forhold til Google, hvad der kan bero på tilfældigheder. Det ændrer i hvert fald på ingen måde på det samlede billede.

Der er altså – i det mindste på dette område – ingen væsentlig forskel på sprogbrugen på internettet og i et kompileret og balanceret korpus som DDO's.

I DDO er der som en konsekvens af diskrepansen mellem de bøjningsformer, man finder i empirien – som er DDO's primære beskrivelsesobjekt – og RO3's oplysninger, *både* angivet, hvad Sprognævnets seneste anbefalinger er (2001), samt hvad der herudover er frekvent i DDO's korpus⁴, såfremt dette ikke stemmer overens med den officielle norm. Normstridige former er tydeligt markeret som sådanne. Sprognævnets beslutning om at afskaffe de geminerede bøjningsformer afspejler sig tydeligt i DDO, som har registreret de mange udgåede former, hvis de er frekvente nok – sammen med en stor mængde andre hyppige uofficielle fleksiver: Her bliver forskellen på en præskriptiv og en (primært) deskriptiv ordbog for alvor tydelig.

Konklusioner

Resultatet af denne lille undersøgelse er altså, at konsonantgeminatation generelt **ikke** er signifikant mere udbredt end former med enkeltkonsonant i usus. I mange tilfælde er der ingen reel frekvensmæssig forskel på de to former, og i en hel del tilfælde er de ugeminerede former endda klart de mest udbredte i sprogbrugen. DAVIDSEN-NIELSENS (2002, sp. 1) henvisning til ”det tempo sproget forandrer sig i i dag” kan i hvert fald ikke være forklaringen på, at formerne med enkeltkonsonant skulle afskaffes. Her må andre principper have været styrende, som fx hensynet til sproglig systematik.

Man kan muligvis argumentere for, at den ugeminerede form er dårligt sprog – personligt har jeg dog snarere problemer med æstetik-princippet (se ovf.) i forhold til former som *festivitassen*, *postbuddet* og *husblassen*. Det samme har tilsyneladende en hel del andre sprogbrugere. Men udtaleprincippet er jo overordnet plausibelt nok, så mon ikke man kan vænne sig til disse former, som JERVELUND (2001) foreslår, – selv om BERGENHOLTZ/VRANG (2002) er skeptiske?

Resultaterne af denne undersøgelse er altså overordnet de samme, som BERGENHOLTZ/VRANG (2002) når frem til. Men det betyder ikke, at man nødvendigvis må være enig i deres konklusioner. I modsætning til de to forfattere kan man have den

⁴ Som i visse tilfælde supplerer med ”ekstern” empiri fra fx internettet og avisdatabaser.

holdning, at problemet *ikke* består i, at Sprognævnet træffer en beslutning, som muligvis går en del sprogbrugere imod.

For selv om sprogbrugsprincippet nævnes i Sprognævnets lovgivningsgrundlag, så står der jo på den anden side ikke, at det er det *væsentligste* princip, men alene at det er ét af flere. Sprogsystematikken *må* være et væsentligt hensyn at tage, også selv om en stor del af befolkningen måtte være enig om at stave noget forkert eller i hvert fald u hensigtsmæssigt i forhold til systematiske principper – som jo også har et væsentligt *pædagogisk* element.

Empiriprincippet er naturligvis et legitimt delprincip at udarbejde de officielle retskrivningsnormer ud fra. Men dels er det næppe det vigtigste aspekt for en normeringsinstans, som BERGENHOLTZ/VRANG (2002) synes at mene, medmindre normeringsinstansen udelukkende skal være en forsinket registrator af den faktiske sprogbrug – en slags deskriptivisme i slowmotion. Dels bør man undgå, at henvisninger til empirien bliver et generelt og uunderbygget figenblad for samme instans, når principperne for ændringerne i virkeligheden synes at være andre – det som BERGENHOLTZ/VRANG (2002:212) meget rammende kalder en ”immuniseringsstrategi”. Ikke mindst når der rent faktisk ikke *er* dækning for en bestemt linje i usus, hvilket fremgår af ovenstående undersøgelse.

Forhåbentlig vedbliver Dansk Sprognævn med at være en institution, der, også på trods af tendenserne i sprogbrugen, forsøger at *påvirke* det danske sprog. Et godt eksempel på en sådan frygtløs og empirifjern indsats ses jo netop i nævnets kommapolitik – om man nu er enig i den eller ej. Et sprognævn, der tør tage – konsekvente – beslutninger, og som ikke af misforståede hensyn tillader diverse varianter, fordi de nu engang er i brug, er efter denne forfatters opfattelse et godt sprognævn. DAVIDSEN -NIELSEN (2002: sp. 9) kalder det at ”skære igennem”, og det fortjener støtte (jf. også NERIUS 1990: 1298). Hans argument, at en *normerende* ordbog er en særlig genre, der må tage klart stilling (op. cit.: sp. 11), virker plausibelt. Nævnets ortografiske arbejde bør vel først og fremmest være helliget sproget af i morgen, snarere end sproget af i dag.

Empiriprincippet er på ingen måde irrelevant, men det bør ikke gå hen og blive den eneste rettesnor for Sprognævnets arbejde, for så ender vi i den absurde situation, at den normative ordbog bliver deskriptiv.

Referencer:

Barddal, Jóhanna/Jørgensen, Nils/Larsen, Gorm/Martinussen, Bente (1997): *Nordiska. Våra språk förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.

Bergenholtz, Henning/Vrang, Vibeke (2002): Ret og pligt. Om nye danske retskrivningsordbøger. I: *Hermes* 29: 197-216.

Bussmann, Hadumod (1991): *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.

Dansk Sprognævn (1955): *Retskrivningsordbog*. København: Gyldendal.

— (1986): *Retskrivningsordbogen*. København: Gyldendal.

— (2001): *Retskrivningsordbogen*. København: Aschehoug.

Davidson-Nielsen, Niels (2002): Et værre sammensurie. I: *Politiken* 10/9 2002, Kultur, s. 7.

Fahl, Laurids/Farø, Ken/Heegaard, Jan/Lorentzen, Henrik (2002): Tre retskrivningsordbøger – hvad skal vi med dem? I: *Leda Nyhedsbrev* 33. S. 7-23. (Udkommer i revideret form i *Danske Studier* nr. 99).

Farø, Ken (2003): *Flexionsmorphologie und Korpuslexikographie*. I: H. Gottlieb/J. E. Mogensen/A. Zettersten (udg.): *Proceedings of the Eleventh International Symposium on Lexicography in Copenhagen* (i trykken).

Google (internetsøgemaskine, www.google.com)

Den Danske Ordbog. København: DSL og Gyldendal (manuskript).

Jervelund, Anita Ågerup (2001): Postbuddet, publikummet og pyjamassen. Dobbeltskrivning af konsonanter i bøjningsformer. I: *Nyt fra Sprognævnet* 2001/4.

Jespersen, Otto (1926): Retskrivning. I: H. Blangstrup (red.): *Salmonsens Konversationsleksikon*. København: J.H. Schultz Forlagsboghandel A/S.

König, Werner (1996): *dtv-Atlas zur deutschen Sprache. Tafeln und Texte*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

McEnery, Tony/Wilson, Andrew (1997): *Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Nerius, Dieter (1990): Das Orthographiewörterbuch. I: F.-J. Hausmann/O. Reichmann/H.-E. Wiegand/L. Zgusta (udg.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie* S. 1297-1304. Berlin: de Gruyter.

ANMELDELSE

DANSK-FRANSK ORDBOG. 7. Udgave.

I serien Gyldendals Røde Ordbøger

Ved Else Juul Hansen, Henrik Hovmark, Kirsten Jeppesen Kragh, Birgit Schlifer

Den 7. udgave fremstår som en klar forbedring i forhold til den 6., hvad brugervenlighed angår. Den er sat med en større sats, læselinjen er kortere, idet der er brugt tre spalter, og sidst men ikke mindst er alle sammensætninger betragtet som selvstændige opslagsord, der alle er rykket ud til venstre margin, mens de i den foregående udgave var grupperet i en fortløbende tekst under sammensætningens første led. Det nye princip betyder ganske vist, at et ord som *farvel* bliver placeret mellem *farvekridt* og *farvelade*, men dette tab i systematik opvejes af en langt større gevinst i overskuelighed. Samme overskuelighed præger opbygningen af de større artikler, der består af en over-

sigts/definitionsdel og en eksempeldel, fortrinsvis med faste udtryk, der vanskeligt lader sig rubricere under en af de overordnede betydninger, f.eks. *give*:(*række, aflevere*) donner, passer, remette (*forære*) donner, offrir (*betale*) donner, payer (*indbringe*) donner, rapporter (*fremstille, agere*) rendre, faire. Herefter kommer så eksempeldelen med udtryk som *give efter, give op, give sig af med* osv. Særlig interesse knytter sig til præpositionsartiklerne, der har vundet meget både i systematik og overskuelighed. Som eksempel kan man tage artiklen om *på*. Oversigtsdelen indeholder 7 betydninger: Sted; tid; gentagelse; måde; med hensyn til; i henhold til; samhörighed, angivelse af mål, mængde o.l. *Sted* er så igen inddelt i 4 undergrupper: **a:** Oven på, med noget som underlag, baggrund; **b:** Inden for et område; **c:** Om øer; **d:** Mål for bevægelse. En lignende opdeling er foretaget af betydningsområdet *Tid*, mens de øvrige områder ikke har nogen underinddelinger og heller ikke behøver det. Der er således skabt en god ligevægt mellem hensynene til systematik og overskuelighed. Hver betydning er illustreret med nogle få korte, velvalgte eksempler.

Ordbogen er udvidet med 10.000 nye artikler, så den nu ifølge redaktionens oplysning indeholder 64.000 opslagsord og over 32.000 udtryk og vendinger. Af nye ord kan nævnes: *andengenerationsindvandrer, anderumpe, batteridrevet, broafgift, drageflyver, gafle, højrøvet, krigsråd, lurepasse, miljøbevidst, områdenummer, PR, pushe, ravende, tricky, underlægningsmusik, urobotjent, vævsprøve*. Man kan selvfølgelig altid finde adskillige ord, som mangler og, som man synes skulle have været med. Jeg skal indskrænke mig til at nævne *bue* (*ud*), der siden tidernes morgen har haft en fransk ækvivalent, længe før det danske udtryk opstod, nemlig *conspuer*. Hertil kommer informatik- og elektronikområderne, der var totalt fraværende i den forrige udgave, men som nu er særdeles godt dækket ind: *fil, hjemmeside, lydkort, skærmkort, byte, RAM, CD-romdrev, CD-rombrænder, DVD-afspiller* (men dog ikke *DVD-optager*), for blot at nævne nogle af de mange opslagsord inden for dette grundigt behandlede område. Det må dog bemærkes, at *hjemmeside* hedder *site*, der godt nok er nævnt, men som 2. valgmulighed efter *page Web*, der er en underafdeling af *site*, og som derfor ikke burde figurere her.

En ordbog af denne størrelse må spare på varianter, hvad der da også er sket her. Det er i mange henseender en fordel, da man så ikke fristes af de mange mærkelige og overflødige valgmuligheder, der prægede de første udgaver af Blinkenbergs ordbøger. Spørgsmålet er så, hvilken af de forskellige valgmuligheder, der bør stå først. For mig er der ingen tvivl om, at det må være den almindeligste. Det er således helt rigtigt, at *voiture* står før *auto*. Andre artikler er mere problematiske. Man kan således diskutere, om ikke *interpeller* burde komme før *arrêter* i artiklen *anholde*, da det svarer mere præcist til *anholde*, idet de to ord ikke indeholder nogen forestilling om tilbageholde-lsens varighed, modsat *arrêter*, der ligesom *arrestere* indeholder en forestilling om en

vis varighed. Man kan i ovennævnte artikel *give* undre sig over den mærkelige gentagelse af *donner*. Hvis betydningen er *forære*, bør oversættelsen være *offrir*, og *donner* er overflødig. Det samme gælder *indbringe-rapporter*. Værre er det dog, når en af de allervigtigste betydninger mangler, som tilfældet er med *dossier* i artiklen *sag*.

I det følgende omtales 4 artikler, nemlig *pung*, *ridse/rift*, *forudsætning*, *glæde sig til*, der kan synes tilfældigt valgt, hvad de for så vidt også er, men som har det til fælles, at de har voldt anmelderen adskillige vanskeligheder i hans undervisning i oversættelse dansk-fransk, og at denne og tidligere ordbøgers oversættelser er særdeles problematiske, for ikke at sige direkte fejlagtige. Slår man op under *pung*, finder man *porte-monnaie*. Slår man op under *tegnebog*, finder man *porte-feuille*. Så enkelt er det ikke. *Porte-monnaie* bruges om en pung, der kun er til mønter, *porte-feuille* om en pung, der både er til mønter, sedler og papirer. Det er sådan en, de fleste af os har i dag, og den bør naturligvis stå under *pung* som første valgmulighed. Under *rift* finder man *i hud: égratignure*, hvilket er korrekt. Under *ridse* finder man *rayure, égratignure*. Men det almindeligste ord for *ridse*, f.eks. på en bil, synes at være *éraflure*, der ikke er nævnt, mens *égratignure* er problematisk i denne forbindelse. Om *forudsætning* husker jeg, at Poul Høybye engang sagde, at det var et af de ord, der havde voldt ham flest kvaler i hans ordbogsarbejde. Jeg er da heller ikke i stand til løse de problemer, der er knyttet til det ord, og vil nøjes med nogle enkelte bemærkninger. Under betydningen *betingelse* angives *condition*. Her burde stå *préalable*, da der er forskel på betingelse og forudsætning (en betingelse er betydelig mere eksplicit formuleret). Det kan ikke være rigtigt at oversætte *have forudsætninger for, mangle forudsætninger for* med *avoir les données nécessaires pour, manquer des données nécessaires pour*. Betydningen af *données* er alt for snæver (*facts*). Ingen ordbøger har kunnet give tilfredsstillende løsninger på oversættelsen af *glæde sig til*, og det er et spørgsmål, om man overhovedet kan finde en fransk ækvivalent til det udtryk. Men der er for mig ingen tvivl om, at man i en del tilfælde kan bruge *vivement*: *Jeg glæder mig til du kommer: Vivement que tu viennes. Jeg glæder mig til ferien: Vivement les vacances. Je me réjouis à l'idée de*, der ofte er givet som standardoversættelse, således også i denne ordbog, er alt for tungt og bruges næppe i talesproget. Det er i øvrigt uheldigt, at ordbogen slår *glæde sig over* og *glæde sig til* sammen og giver som oversættelser for begge udtryk *de, à l'idée de, à la pensée de*. Her må man skelne mellem det nutidige (*de*) og det fremtidige (*à l'idée/à la pensée de*).

Jeg vil slutte med en kortfattet gennemgang af et fagområde, nemlig det retlig-politimæssige, der desværre viderefører en række fejl fra tidligere udgaver (og fra Blinkenberg-Høybye). Man må således med beklagelse konstatere, at den fejlagtige oversættelse af *tiltalefrafald: non-lieu* stadig lever i bedste velgående. *Tiltalefrafald* er en sanktion, der betyder, at det er bevist, at en sigtet har begået den pågældende

lovovertrædelse, men at man af den ene eller anden grund ikke ønsker at foretage sig andet end at notere lovovertrædelsen på vedkommendes straffeattest. *Non-lieu* betyder derimod, at man frafalder en sigtelse på grund af manglende eller utilstrækkelige beviser. Den eneste dækkende oversættelse af *tiltalefracfald* er *classement sans suite*. *Sigtelse* hedder i dag *mise en examen* og ikke *inculpation*. Under *politimester* finder man *chef de police* med tilføjelsen i Frankrig: *svarer til maire*. Jeg vil foreslå, at man som generel oversættelse giver *chef de circonscription*, som er brugt i rigspolitiets fransksprogede piece om det danske politi. Hvad Frankrig angår, så er det rigtigt, at den franske borgmester har politimyndighed, men han har ikke politifunktioner og er ikke chef for en eventuel lokal politistation under statspolitiet. At oversætte *politimester* med *maire* er at gå alt for vidt, selv om der er en kerne af sandhed i den ide. I stedet kunne man foreslå *commissaire*. *Politifuldmægtig* er oversat med *sous-chef de police*. Det er helt forkert, da en politifuldmægtig er en jurist, der fungerer som anklager og ikke har politimæssige opgaver. I hierarkiet står han under politiadvokaten/vicepolitimesteren. Oversættelsen bør være *substitut*. *Statsadvokater* oversat med *procureur général*, hvad der må siges at være korrekt, men derefter læser man i Frankrig: *procureur de la République*. Men også i Frankrig har man en *procureur général* og ser man på hierarkiet, er det klart, at han svarer til statsadvokaten. Under ham har man så *le procureur de la République*, der er chef for anklagemyndigheden ved *le Tribunal de Grande Instance*, og som svarer til den danske *politiadvokat/vicepolitimester* (Disse to danske betegnelser gælder henholdsvis København og provinsen. Begge er anklagere uden politimæssige opgaver). Hele dette område trænger til en kraftig opstramning.

Et interessant problem er forholdet mellem den kommunikative kompetence og det man kunne kalde den idiomatiske kompetence. Tager man sætningen *Det gør ikke noget*, vil en dansker selv med beskedne franskkundskaber være i stand til at oversætte til *Cela ne fait rien*. Det er ikke forkert og fuldt forståeligt. Men det idiomatiske udtryk er *C'est pas grave*. I de sidste 20-30 år er *C'est pas évident* blevet et meget almindeligt udtryk, svarende til *Det er ikke så ligetil, det er ikke nemt*. Man kan også nævne den udbredte brug af *Tout à fait* som svarord: *Ja netop, ja, lige præcis*. Og i et andet stillag: *Man kunne give mange flere eksempler: On pourrait multiplier les exemples*. Eller: *Det kunne jeg bruge resten af mit liv til at tænke på: Je n'aurais pas assez de toute ma vie pour y penser*. Jeg har ikke kunnet finde nogen af disse udtryk i ordbogen, og man klarer sig også fint uden dem, hvis det blot drejer sig om at få kommunikationen til at fungere. Det ville også i mange tilfælde være vanskeligt at afgøre, under hvilke opslagsord man skulle placere sådanne og lignende udtryk. Det rejser spørgsmålet, om en ordbog af en sådan størrelse nødvendigvis må begrænse sig til det kommunikative og kun i begrænset omfang kan tilgodese det idiomatiske aspekt. Det vil for denne anmelder være et tab, men måske en realistisk vurdering. Spørgsmålet er hermed lagt

ud til debat. Der er ingen tvivl, om at nærværende ordbog i det store og hele tilfredsstiller kravene til en god kommunikationsordbog, og jeg må selvfølgelig understrege, at de kritiske bemærkninger skyldes ønsket om at få indført nogle nødvendige rettelser i en kommende udgave.

Harald Gettrup, Romansk Institut, Københavns Universitet.

Annonce:

Proceedings fra den X. EURALEX-Kongres – til særpris for LEDA's medlemmer

Foreningen EURALEX, *The European Association of Lexicographers*, afholdt sin tiende kongres i august 2002 på Københavns Universitet med Center for Sprogteknologi (CST) som hovedarrangør. Konferencerapporten er udgivet af CST og er redigeret af Anna Braasch og Claus Povlsen.

De 93 faglige bidrag (hvoraf 10 er danske) er udgivet i en konferencerapport, *Proceedings*. Den omfatter to bind på i alt 860 sider. Artiklerne er skrevet primært på engelsk. Enkelte artikler er på fransk, tysk og spansk, men vedrører forhold i mange forskellige sprog, både europæiske, asiatiske og enkelte afrikanske. Der diskuteres en mangfoldighed af emner, herunder diakrone og synkroner ordbøger, almensprog og fagsprog, traditionel og datamatisk leksikografi, undervisning i leksikografi og ordbogsbrug i fremmedsprogsindlæring.

Kongressen omfattede også to særarrangementer: *AILA Symposium on the Use of Learner's Dictionaries* og *EURALEX Workshop on Restricted Collocations*. Indlæggene fra disse arrangementer er også medtaget i *Proceedings*.

Kongresrapporten afspejler i høj grad den aktuelle stand af leksikologisk og leksikografisk forskning og praksis.

Kongresrapporten er opdelt i følgende emnemæssige kapitler:

- Computational Lexicography and Lexicology
- Lexicological Issues of Lexicographical Relevance
- Reports on Lexicographical and Lexicological Projects
- Bilingual Lexicography
- The Dictionary-Making Process
- Different Lexicographical and Lexicological Topics
- Phraseology and Collocations
- Historical and Scholarly Lexicography

Proceedings fra den X. EURALEX Kongres kan købes på følgende måde:

- særpris for LEDA-medlemmer: 250 kroner (normalpris for ikke-LEDA-medlemmer: 350 kroner)
ved kontant betaling og afhentning på medlemsmødet d. 27.11.2002 eller på CST.
- ved senere bestilling: henvendelse til Anna Braasch, CST tlf.: 3532 9071 eller e-mail: anna@cst.dk
CST fremsender faktura på beløbet. Forsendelsen koster 50 kroner.

Annonce:

Lexicography and Natural Language Processing, A Festschrift in Honour of B.T.S. Atkins.

Udgivet af EURALEX 2002, redigeret af Marie-Hélène Correard. Særpris for LEDA's medlemmer

CST har 6 eksemplarer tilbage af denne bog. Festskriftet er på 250 sider. Det indeholder foruden en artikel af Sue Atkins 12 bidrag fra leksikografer, der har været Sue Atkins' nære kolleger under hendes lange karriere. Forfatterne er Krista Varantola, Alain Duval, Richard Wakely & Henri Béjoint, Anthony P. Cowie, Juri D. Apresjan, Charles J. Fillmore, Adam Kilgarriff, Michael Rundell, Patrick Hanks, Gregory Grefenstette, Thierry Fontenelle og Annie Zaenen.

Bogen kan købes på følgende måde:

- 180 kroner (normalprisen er 275 kroner) ved afhentning på LEDA medlemsmødet d. 27.11. 2002 (kontant betaling på stedet)
- ved senere bestilling: henvendelse til Anna Braasch, CST, tlf.: 3532 9071 eller e-mail: anna@cst.dk. CST fremsender faktura på beløbet. Forsendelsen koster 50 kroner.

Generalforsamling i LEDA

24. april 2002

Referat: Stig W. Jørgensen

1. Valg af dirigent

Peter Widell blev valgt til dirigent.

2. Formanden aflægger beretning

Formanden, Peter Widell, fortalte at der var blevet afholdt tre medlemsmøder: Det første i februar om leksikalske datasamlinger i sprogteknologi, på Center for Sprogteknologi med 23 deltagere; det andet i april om Retskrivningsordbogen 2001, med 42 deltagere; det tredje om korpuslingvistik eksemplificeret med VISL-projektet ved Syddansk Universitet med 35 deltagere.

Der er blevet afholdt 5 bestyrelsesmøder, heraf ét i Århus for at imødekomme et ønske om at møderne ikke kun afholdes i hovedstadsområdet.

Der er blevet udsendt to numre af nyhedsbrevet, nr. 31 og 32. Nyhedsbrevets nye navn er 'LEDA-Nyt'. Der har været problemer med foreningens hjemmeside, der ligger under Nørdisk Institut på Århus Universitet, men tingene skulle komme i orden inden sommerferien.

Generalforsamlingen blev afholdt 25. april 2001 hvor der blev valgt ny formand. Medlemstallet er nu 110, hvilket er et fald fra 130 sidste år. Faldet skyldes primært at der er blevet foretaget en oprydning i medlemskartoteket, så i praksis er medlemstallet uændret.

3. *Kassereren fremlægger det reviderede regnskab*
Kassereren, Gregor Okoniewsky, bemærkede at resultatet på ca. 5000 kr. i underskud skyldtes lavere kontingentindtægter, samt ekstraordinære udgifter til bøger og 'LEDA-nyt'. Derimod har der været mindre rejseaktivitet til møder o.l. Mange har forudbetalt deres kontingent sidste år; derfor balancerer regnskabet i praksis. Kassereren anbefalede uændret kontingent. Hvis det ikke holder, kan man overveje at forhøje beløbsstørrelsen til næste år.
Endelig opfordrede kassereren medlemmerne til at indsende deres email-adresser!
4. *Fastsættelse af kontingent*
Fortsat kr. 125,-
5. *Valg af formand og/eller bestyrelsesmedlemmer samt suppleant(er)*
Formandsskifte i 1999 har givet en forskydning i valgsystemet. Man valgte at bringe dette i orden ved at sætte formanden på valg i år.
Der skulle således vælges en formand, to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant.
Peter Widell genopstillede og blev valgt som formand for 2 år.
Jørgen Schack var på valg til bestyrelsen og blev genvalgt.
Lars Trap-Jensen og Bolette Sandford Pedersen var på valg og genopstillede ikke. Sanni Nimb og Henrik Lorentzen opstillede. Henrik Lorentzen blev valgt som bestyrelsesmedlem, og Sanni Nimb som suppleant.
Bestyrelsen og generalforsamlingen takkede de afgående for deres indsats.
6. *Valg af revisor og revisorsuppleant*
Boel Bøggild-Andersen blev valgt som revisor, og Ebba Hjort som revisorsuppleant (sidstnævnte var ikke tilstede, men havde givet tilsagn).
7. *Forslag*
Der var ikke indkommet forslag.
8. *Eventuelt*
Anna Braasch gjorde opmærksom på at konferencen *Euralex* bliver afholdt 13. - 17. august 2002. Se www.cst.dk og klik på Euralex.